

О.Р. Лазурко, І.І. Назар, Б.Я. Сало, А.М. Чорний

РЯТІВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА БРОДІВЩИНІ У 2009 р.

In 2009, the expedition of the Scientific and Research Centre of the Rescue Archaeological Service of the IA NASU conducted rescue archaeological research in Brody Region of Lviv Oblast at the area of oil pipeline construction. The most significant works were held at Zahirtsy I and V sites which incurred the hardest devastation.

Роботами у Бродівському р-ні Львівської обл. ідентифіковано низку відомих пам'яток, серед яких і поселення Загірці I та Загірці V, що безпосередньо потрапляли в зону будівництва нафтогону.

Поселення Загірці I розташоване за 1,2—1,6 км на північний захід від північної околиці с. Загірці, обабіч дороги Київ—Чоп (М-06, Е-40) на мисоподібному підвищенні, що здіймається на 0,5—1,5 м над заболоченою долиною з північною та північно-західною експозицією схилів. У межах пам'ятки, що припали під будівництво, виявлено чотири об'єкти господарського призначення. Їхнє заповнення було однорідним і складалось із темно-брунатних і чорних гумусованих суглинків із дрібними вкрапленнями мергелю, вапняку та фрагментів кераміки й обмазки.

Об'єкт 1 (господарська яма) мав підпрямокутну в плані форму, розміри 0,8 × 0,7 м, залягав на глибині 0,25 м від сучасної поверхні і був заглиблений у материк на 0,05 м. Об'єкт 2 (господарська яма) розташований за 3,0 м на північний схід від об'єкта 1 і був підокруглої в плані форми, розміри 1,4 × 0,8 м, залягав на глибині 0,15 м від сучасної поверхні і був заглиблений у материк на 0,30—0,35 м. Об'єкт 3 (господарська яма) виявлено за 29,0 м на північний схід від об'єкта 2. Він мав округлу в плані форму діаметром 1,4 м та був заглиблений у материк на 0,30—0,35 м. У заповненні траплялися фрагменти кераміки (розвал горщика), обмазки та кісток, а також виявлено п'ять

великих каменів вапняку розмірами близько 0,20 × 0,15 м. Камені розташовані безсистемно і були, мабуть, залишками якоїсь конструкції. Об'єкт 4 (господарська яма) знаходився за 248 м на північний схід від об'єкта 3, мав округлу в плані форму діаметром 0,75 м і був заглиблений у материк на 0,4 м.

На площі розкопу зафіксовано дрібні фрагменти кераміки на глибині 0,3—0,4 м. За щільністю поширення артефактів можна припустити, що траншею прокладені посередині селища. Знахідки представлені керамічними і крем'яними виробами, що репрезентують два періоди існування пам'ятки — ранній залізний вік (висоцька культура) і давньоруський час (XI—XII ст.). До першого відносяться вказані чотири господарські ями, окремі фрагменти ліпного товстостінного посуду і крем'яні вироби, що походять з культурного шару і заповнення об'єктів. Керамічне тісто грубої фактури, зі значними домішками крупнозернистого піску й шамоту. Тож поверхня горбкувата, подекуди збереглися сліди від загладжування зовні і зсередини посуду. Кераміка переважно цеглясто-го, брунатного і чорного кольорів.

Другий період представлений фрагментами кружальних горщиків. Керамічне тісто з домішками шамоту й дрібнозернистого піску. Посуд переважно цеглястого, жовтуватого й чорного кольорів.

Ще одна пам'ятка — **Загірці V** розташована за 2,0 км на північний схід від поселення Загірці I, на відстані 0,87—1,10 км на північ від північної околиці села та за 0,07—0,31 км на північний схід від вигину дороги Київ—Чоп. Вона займає нижню і середню частини південно-західного схилу пагорба. Тут досліджено рештки п'яти об'єктів: господарську яму (об'єкт 1), житла (об'єкти 2 і 3), відкритого вогнища

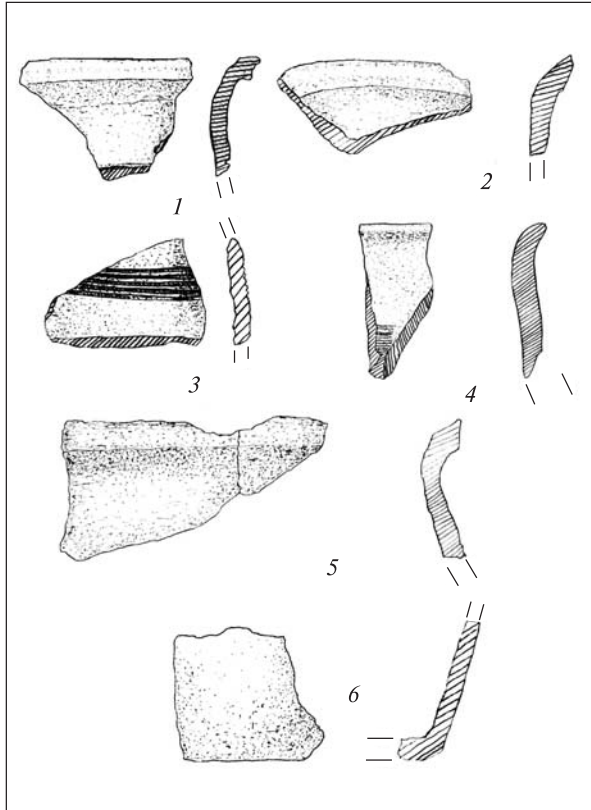

Рис. 1. Поселення Загірці V, кераміка з об'єктів 3 і 4

(об'єкт 4) та напівземлянки зрубної конструкції (об'єкт 6).

Об'єкт 1 мав овальну в плані форму, розміри $1,35 \times 1,00$ м. Він залягав на глибині $1,20$ м від сучасної поверхні і був заглиблений у материк на $0,2$ м.

Від об'єкта 2 вціліли лише залишки кута житла, інша ж частина була зруйнована сучасними будівництвами трубопроводів. Досліджена частина має розміри $1,5 \times 1,0$ м, глибина від рівня материка $0,90$ – $0,95$ м. Житло було орієнтоване стінами за сторонами світу.

Об'єкт 3, ймовірно, був житловою спорудою. Розміри відкритої частини $4,0$ – $5,0 \times 3,0$ м, глибина в материк $0,6$ – $0,7$ м. У південно-східній частині виявлено останець підпрямокутної форми, вирізаний у материк, що міг слугувати лежанкою. Споруда складалася з основної камери, посеред якої було овальне заглиблення розміром $2,6 \times 2,1$ м і завглибшки $1,8$ – $2,0$ м в материк. В заповненні на глибині $1,7$ – $1,9$ м виявлено декілька дрібних фрагментів кераміки і рештки деревини. Навколо основної камери розташовувалися чотири овальні заглиблення, з яких повністю досліджено одне. Глибина їх у материк не перебільшувала $0,5$ – $1,1$ м. Досліджене заглиблення мало розміри $1,2 \times 1,0$ –

$1,3$ м, більша його частина входила в західну стіну об'єкта.

Об'єкт 4 — вогнище овальної форми розмірами $1,5 \times 1,4$ м, що залягало на глибині $0,20$ – $0,25$ м від рівня материка. На площі $1,2 \times 0,9$ м було нагромаджено камені вапняку та великі шматки печини. Найбільше скупчення концентрувалося у південно-східній частині розвалу.

Об'єкт 6 — залишки житла прямокутної в плані форми, дослідженого на площі $2,8 \times 2,2$ м. Глибина в материк $0,25$ – $0,30$ м. Стіни орієнтовані за сторонами світу. У південно-східному кутку зафіксовано рештки дуже зруйнованої печі-кам'янки. В південно-східному, південно-західному кутках і посередині східної стіни розташовувалися стовпові ями. Яма у південно-західному кутку мала діаметр $0,3$ м і глибину $0,5$ м в материк, в південно-східному кутку — розмірами $0,25 \times 0,20$ м і завглибшки $0,10$ м, посередині східної стіни — діаметром $0,25$ м і завглибшки $0,50$ м. У ній виявлено чотири камені для укріплення основи стовпа. Найбільшу кількість знахідок виявлено у заповненні об'єкта біля вогнища і під його розвалом.

Матеріал із пам'ятки представлений виключно фрагментами кружального посуду давньоруського часу (рис. 1). Керамічна маса щільна, з добре відмудленої глини з домішками дрібнозернистого, іноді середньо- та крупнозернистого піску, а інколи дрібного шамоту. Колір сі-

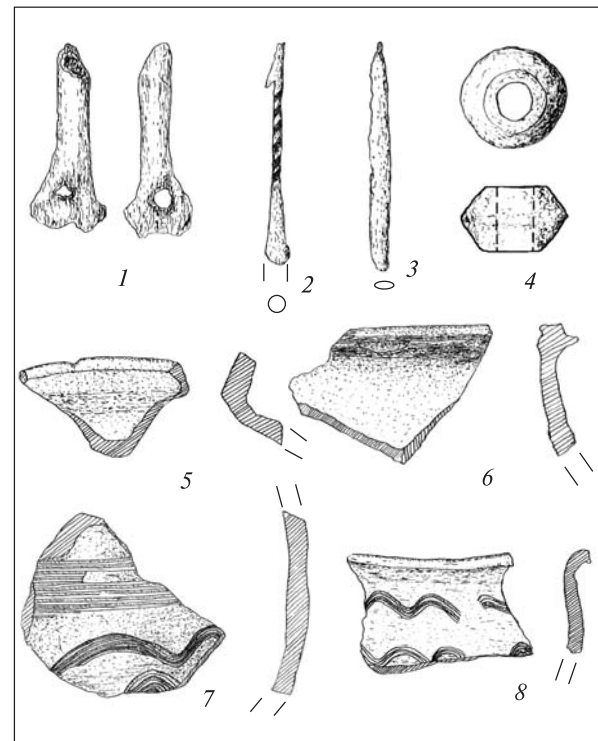

Рис. 2. Поселення Загірці V, знахідки з об'єктів 2 і 3

рий, темно-сірий чи брунатний. Посуд добре випалений (на зламі стінки одношарові). Здебільшого це були кухонні горщики переважно однакових середніх розмірів з діаметром вінець 20—25 см. Форма традиційна для давньоруського часу — висота дещо більша ніж ширина, а максимальне розширення припадає на плечики. Вінця мають здебільшого манжетоподібне викінчення різного профілю (рис. 2, 8). Посуд оздоблений рифленим хвилястим, зигзагоподібним або прямолінійним орнаментом (рис. 1, 3). На одному фрагменті боковини їх поєднано (рис. 2, 7).

З-поміж інших знахідок — біконічне пряслице з місцевого вапняку заввишки 2,2 см, найбільша ширина 3,5 см, діаметр отвору 1,1 см (рис. 2, 4), а також вироби з заліза

та кістки (рис. 2, 1). Привертає увагу залізний гарпун із об'єкта 2. Він має втульчасту основу і спіралеподібний корпус, довжина 9,2 см, діаметр дроту 0,30—0,44 см, втулки — 0,8 см (рис. 2, 2). Трапився також залізний черешковий шилоподібний наконечник стріли (рис. 2, 3) завдовжки 7,0 см, діаметр 0,4 см. Поширення такого типу вістер припадає на X—XII ст. Із об'єкта 4 походить також фрагмент леза ножа. Довжина збереженої частини 8,0 см, ширина 1,4 см.

Поселення Загірці V відноситься до княжої доби і може бути датовано XI—XII ст. Можливо, воно було однією з околиць та структурних ланок місцевого етнокультурного, ремісничого, торговельного й політичного центру — Пліснеського городища.

